

Monika Kokalj Kočever, **Mobiliziranci v nemško vojsko z Gorenjske v letih 1943-1945**. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2017, 410 strani, (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones ; 32).

Inštitut za novejšo zgodovino je v sklopu zbirke Razpoznavanja / Recognitions kot 32. delo izdal delo Monike Kokalj Kočever, ki temelji na njeni doktorski disertaciji Gorenjski mobiliziranci v nemški vojski 1943-1945. Recenzenta knjige sta Bojan Godeša in Mitja Ferenc, medtem ko je odgovorni urednik Aleš Gabrič.

Avtorica, ki se s preučevanjem prisilno mobiliziranih Gorenjcev v nemškem (para)vojaške formacije ukvarja že več kot 25 let, je s knjigo postavila nov mejnik v znanstvenemu preučevanju te tematike.

Vsebinsko lahko knjigo razdelimo na več delov. Prvo poglavje na kratko opiše dogajanje med drugo svetovno vojno, čemur sledi pregled dveh stebrov Tretjega rajha: nacionalsocialistične delavske stranke in nemških oboroženih sil. S poglavjem o aprilski vojni in začetkom okupacije Gorenjske avtorica popelje bralca do pričetka uporabe gorenjskih mladeničev za nemške vojaške potrebe.

V samostojnem poglavju je predstavljeno delovanje gorenjskega vermanšafta, čemur sledi glavni del knjige. Avtorica najprej predstavi samo strukturno ureditev in vzpostavitev pogoojev za mobilizacijo prebivalstva (preko podelitve državljanstva na preklic) kakor tudi sistem za nadaljnji nabor (preko vojaških okrajnih poveljstev in vojaških prijavnih uradov). Na kratko se pri tem tudi že dotakne vprašanja prostovoljcev, ki so želeli vstopiti v nemške oborožene sile.

Gorenjski mladeniči so bili pred vstopom v nemško vojaštvo soočeni z obvezno državno delovno službo (RAD), katera je preko militariziranega okolja in dela pripravila vojaške obveznike na vojaško službo.

V osrednjem delu se avtorica sprva posveti vprašanju, koliko Gorenjcev je bilo dejansko mobiliziranih v nemške oborožene sile. Na podlagi arhivskega dokumentacije, tako iz Slovenije kot Nemčije, je tako do sedaj poimensko zbrala več kot 11.000 oseb, ki so bile mobilizirane. Njene ugotovitve znatno spreminjajo dosedanjo predvideno število mobiliziranih, ki se pojavlja v slovenskem zgodovinopisju (dobrih 7.000 Gorenjcev). Bralec se v nadaljevanju seznanja s samim potekom vstopanja Gorenjcev v vojaško službo, kar se je za nekatere potem končalo na frontah, kjer so padli oz. so jih šteli med pogrešane.

Samostojno poglavje je namenjeno obravnavi gorenjskih pripadnikov Waffen-SS. Naslednji vsebinski sklop predstavi usodo gorenjskih vojakov, ki so dezertirali

iz nemških oboroženih sil in so se širom Evrope pridružili raznim odporiškim gibanjem oz. zavezniškim silam, kot tudi tistim, ki so bili na fronti ujeti in so pristali v zavezniških vojno-ujetniških taboriščih. Avtorica posebno obravnava nekdanje gorenjske vojake, ki so se pridružili drugim vojaškim formacijam v Sloveniji: narodnoosvobodilni vojski, Gorenjski samozaščiti in slovenskim četnikom. Medtem ko se je večina mobilizirancev po vojni vrnila domov, pri čemer so nekateri za to potrebovali tudi desetletje, so nekateri raje ostali v tujini.

Zadnji del, namenjen gorenjskim mobilizirancev, opisuje njihovo življenje v Sloveniji po drugi svetovni vojni, ko so se kot nekdanji pripadniki okupatorjevih formacij soočali z nadzorom državnih organov in negativnega odnosa s strani sodržavljanov. Stanje se je izboljšalo šele po osamosvojitvi Slovenije, ko so mobiliziranci lahko ustanovili svoja društva in tudi pridobili status vojne žrtve. A pri tem še vedno ostajajo nekatera nerešena vprašanja (npr. vprašanje odškodnine)..

Avtorica na koncu obravnava še vermanšaft in nemško mobilizacijo na Spodnjem Štajerskem kot tudi problematiko prisilne mobilizacije v nemške oborožene sile v drugih državah, ki so bile soočene z nemškim okupacijskim režimom.

Na predstavitvi same knjige je avtorica poudarila, da kljub dolgoletnemu raziskovanju te tematike obstajajo določene teme, katere potrebujejo še dodatno poglobitev: izginotje prisilnih mobilizirancev neposredno po koncu vojne, odnos do mobilizirancev in njihovih potomcev po vojni, življenje sorodnikov mobilizirancev med vojno, primerjava italijanske in nemške mobilizacije Slovencev, itd.

Bralec bi v knjigi morebiti tudi pričakoval tudi seznam prisilno mobiliziranih Gorenjcev, kar bi nazorno pokazalo obseg dotične raziskovalne teme. A predvidoma zaradi povečanja obsega ter vprašanja zaščite osebnih podatkov to ni bilo storjeno.

Klemen Kocjančič